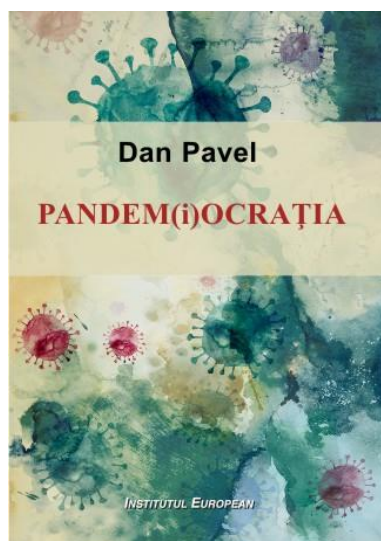

Exerciții socratice: pandemia și lecturarea cărții despre pandemie
Dan Pavel: *Pandem(i)ocrația*, Editura Institutul European, Iași, 2023, pp. 846

Cunoscutul scriitor, filosof, ziarist, profesor de științe politice și consultant politic Dan Pavel își asumă provocarea unui proiect în derulare, o combinație între o istorie a prezentului și o încercare nonprofetică de a intui tendințele viitorului, ca pe o aventură morală și existențială. Pandemia coronavirusului din 2020 a fost o tragedie medicală, socială, economică și politică ce a marcat întreaga umanitate, pentru autor însemnând abandonarea multor proiecte de cercetare și editoriale, oferindu-i deschiderea spre o nouă abordare a condiției umane, spre regândirea conștiinței individuale și a existenței sociale, în fața unui fenomen care a depășit toate catastrofele pe timp de pace dar și de război.

Titlul cărții este o compunere de termeni. Primul concept se referă la situația, conferită de pandemie, în care la nivel global toți oamenii devin egali, iar al doilea termen semnifică o lume guvernată de pandemie, în care dispar diferențele între indivizi, comunități și state, se naște o nouă ordine politică mondială, în care știința dictează autorităților impunerea regulilor și a normelor de conviețuire, distanțare socială și protecție individuală. Autorul consideră că s-a născut o nouă epocă istorică, o nouă ordine politică mondială, un nou sistem politic global; în același timp s-au dezvoltat și reacții virulente împotriva spiritului rațional și al științei, „un neo-anti-Iluminism”, dar și în state cu o veche tradiția democratică puterea pandemiei – pandemiocrația – a acționat implacabil, obligându-le să regândească viața.

În partea întâi a studiului, autorul propune o abordare filosofică a egalității și inegalității în fața pericolului și aspectele practice, economice, sociale ale pandemiei. Argumentele istorice invocate de autor demonstrează atitudinea criminală a regimului politic chinez prin ocultarea originii, apariției și răspândirii acestui virus, afectând grav și funcționarea lumii libere, prin ascunderea adevărului. El evidențiază unul dintre efectele negative ale globalizării prin răspândirea globală a virusului; dar, în același timp, globalizarea a generat solidarități create prin răspunsuri la pandemie, căutarea de soluții de tratament, vaccinuri, tendințe de reformare a sistemului de ajutorare internațională și de găsim a unor soluții globale. Analizând comportamentul statelor puternice în gestionarea pandemiei – China și SUA –, inclusiv prin liderii acestora – Trump și Xi Jinping –, el constată că atitudinea acestora a compromis standardele sănătății globale.

Pandemia a fost un test pentru toate statele lumii, iar cercetarea propriilor greșeli a făcut parte din mecanismul de guvernare în timp de criză, pentru că s-au constatat erori în sistemele de sănătate. În timpul acestei crize, s-a repus în discuție relația dintre ordine și

libertate, inclusiv distincția crucială pe care Fukuyama o constată privind nivelul încrederii în sănătate: cea dintre „low trust” (societăți cu nivel redus de încredere) și „high trust societies” (societăți cu nivel ridicat de încredere). În această perspectivă, autorul examinează cauza nenorocirilor provocate în state care au dovedit neîncredere în autorități.

Analiza apariției sindromului respirator acut sever în orașul Wuhan din China este realizată cu instrumente științifice, autorul consultând studii, fotografii, filme și texte interactive din publicația *Scientific American* tocmai pentru a oferi concrete informații și cercetării științifice. Sunt reliefate disputele și controversele privind originea virusului, abordările care neagă existența acestuia dar și ipotezele conspiraționiste (care susțin existența virusului în laboratoarele experimentale), sunt analizate asemănările cu variantele anterioare de virusi demonstrate de epidemiologi – infecțiile zoonotice – transmise, direct sau indirect, de la animale la om; sunt trecute în revistă pandemiile și epidemiile din perioada 1899-2020, în număr de 12, multe fiind asemănătoare SARSCOV-2.

În acea perioadă, a fost monitorizată cu instrumente științifice răspândirea pe planetă a coronavirusului. Dan Pavel inventariază îngrijorările, temerile, măsurile abordate în diferite zone ale globului, cu specificațiile concrete, cu focalizări pe zonele de infectare maximă – Bergamo, SUA, Africa, Asia, UE –, provocările celor mai mari țări, cu statistici exhaustive și analize de conținut; el este atent la identitățile celor în suferință sau a celor decedați, pandemia fiind considerată „Marele egalizator”, dincolo de rolurile lor.

Sub un subtitlu sugestiv – „Pipi de câmilă sau urină de vacă? Rețete naturiste și improvizația” – autorul invocă mentalitățile retrograde și refuzul indivizilor și al comunităților de a accepta vaccinurile în favoarea leacurilor, improvizațiilor naturiste (în număr de 14), cu efect dezastruos în creșterea morbidității și a deceselor. În contrapondere, sunt prezentate măsurile de protecție a vieții oamenilor și de contracarare a efectelor coronavirusului recomandate de medici, epidemiologi, experți în sănătate publică, care au fost aplicate de toate statele și guvernele cu efecte benefice, precum și cele parțial aplicate sau neaplicate. Avem, în acest sens, în față un tablou sugestiv al acestor măsuri, pe care Dan Pavel le prezintă în detaliu, așa cum este modelul Taiwan: închiderea granițelor, punerea în carantină a străinilor care intrau în țară sau a propriilor cetățeni care reveneau în țară din state foarte afectate, interdicția intrării în țară a cetățenilor stăini; sau modelul „essential worker”, cu o fină analiză asupra „categoriilor indispensabile”, a subcategoriilor și măsurile speciale luate pentru protejarea celor expuși, cu exemplificări și analize detaliate pe țări și continente. Închiderea lăcașelor de cult (biserici, sinagogi, moschei, temple etc.) și a locurilor de pelerinaj a fost o măsură simplă acolo unde măsurile adoptate au fost înțelese de comunitățile confesionale, dar foarte dificilă în state unde separația stat-biserică nu a fost desăvârșită.

Partea a-II-a a volumului, intitulată „Nu trăim într-o țară comunistă”, debutează cu prezentarea unui simbol al luptei experților împotriva pandemiei: dr. Anthony Fauci, director al Institutului American de Boli Infecțioase (NIAID) pe timpul mandatelor președinților Reagan, Bush sr., Clinton, Bush jr., Obama, Trump și Biden, în calitate de consilier pentru probleme de sănătate publică, considerat de adepții teoriilor conspiraționiste drept un Antichrist. În realitate, este un câmp al marilor epidemiologi care au inventat vaccinurile salvatoare pentru o serie de pandemii care au cutremurat umanitatea. Așa sunt Edward Jenner – care a inventat vaccinul variolei, în 1796, o revoluție medicală – urmat de oameni care au făcut alte descoperiri uriașe de vaccinuri împotriva varicelei, difteriei, poliomelitei, rubeolei, tuberculozei, antraxului, tetanosului, hepatitelor A și B, gripei, oreionului, rujeolei, febrei tifoide, infecției meningococice, tusei convulsive, zonei zoster, adenovirusului sau cancerului cervical.

În societățile deschise se găsesc și mecanisme complexe de dezinformare, puse în funcțiune de diferite state, servicii secrete, organizații politice și grupuri conspirative. Toate acestea sunt trecute în revistă și demantelate de Dan Pavel. La nivel planetar, susținătorii

teoriilor conspiraționiste au întrebat în plină criză de ce aproape toate statele lumii, lideri politici, organizații internaționale, media, internetul, rețelele sociale, au exagerat pericolul pandemiei, insinuând că avem de a face cu cea mai mare conspirație din istorie. Autorul organizează teoriile conspiraționiste în două categorii, care se contrazic reciproc: acele care pretind că noul coronavirus a fost „fabricat” de anumite state sau grupuri de interese, de „ocultă”, de cei care conduc lumea din umbră, și cele care afirmă că nu există coronavirus, dar statele, guvernele, politicienii, savanții, folosesc SARS COV-2 pentru interese oculte. Analiza se îndreaptă și spre rolul *social media*, al unor personalități publice în promovarea teoriilor conspiraționiste. Este salutată, pe de altă parte, pe lângă guvernanți, importanța jurnalismului profesionalist alături de comportamentul deontologic al cercetătorilor. În context, analiza continuă cu soluțiile adoptate în perioada pandemică, cu „reopening”-ul și cu efectul măsurilor luate în diferite state, cu contextele locale și naționale generate de „confuzia politico-normală constituțională”, de revoltele împotriva „dictaturii medicale” și de „statisticile morții” cu analiză de context și pe România.

Sub mott-ul „oamenii se dovedesc întotdeauna răi dacă vreo nevoie oarecare nu-i constrânge să fie buni” (Niccolo Machiavelli, *Principele*), Dan Pavel realizează o interesantă incursiune în „Starea morală și intelectuală a umanității”. Exemplară este producția „Sfaturile lui Mel Brooks”, legendarul actor american care a murit la 98 ani și care a realizat un videoclip prin care transmitea mesaje privind regulile de igienă și distanțare socială, aidoma multor personalități publice și celebrități mondiale. Mesajele au fost preluate de guverne, departamente, site-uri, mas-media, dar insuficient. Purtarea măștilor de către indivizi a fost o regulă deseori încălcată; în contrasens, s-au născut agitatori, pseudo-apărători ai libertății – de fapt, în spatele lor erau centre de propagare a teoriilor conspiraționiste, îndeosebi online, companiile de dezinformare ce au atins apogeul în Rusia și China. Comportamentul indivizilor în vreme de criză este influențat, pe lângă factori psiho-somatici, cognitivi, culturali și de comportamentul personalităților ce influențează atitudinea indivizilor.

Analiza lui Dan Pavel se îndreaptă și asupra „delirului comparativ” și a trivializării statistice, promovate de conspiraționiști veleitari care se autopromovau în mod narcisist în mediile și-n rețelele confortabile. Pandemia a afectat grav minoritățile etnice și rasiale, protestele fiind apreciate ca revoltă împotriva inegalității în fața autorităților. Cumularea informațiilor în timp real privind noul coronavirus a creat, în opinia autorului, blocaje cognitive și decizionale, dar a generat și apariția vaccinurilor. Specificitatea democrației americane, chiar „miracolul ei în timpul pandemiei, a fost dinamismul organizațiilor civice, noncivice, anticivice ale societății civile, dovedind importanța mișcărilor sociale, ca fundament al democrației și ca membru împotriva crizelor periodice”. În fapt, criza socială și politică din America a fost amplificată de alegerile din 2020, apărând tendințe extremiste, proteste violente, cu acte criminale însoțite de intervenții brutale ale poliției, iar protestele din anul pandemiei au fost politizate.

A existat o dimensiune benefică a pedepsirii vinovaților pentru fărâdelegi și pentru răul înfăptuit? Cu multă finețe, rafinament, spirit critic, bazate pe o informare și documentare ireproșabile autorul disecă modul în care au fost contabilizate, evaluate, judecate erorile, greșelile, înfăptuite în diferite țări, de la SUA până la China, India ș.a. El relevă în analiza stării morale și intelectuale a umanității, în perioada pandemiei, atât tendințele antivacciniste cât și umanitatea, compasiunea, solidaritatea, încrederea în știință. La întrebările retorice precum „am învățat ceva?”, „în ce constau victoriile obținute?”, autorul conchide: „perioada pandemiei a fost una socratică”. Un exercițiu socratic este și lectura acestei consistente lucrări.

Doru TOMPEA